

SMJERNICE O POSTUPANJU PO ZAHTJEVIMA ZA AZIL LGBTI OSOBA U BOSNI I HERCEGOVINI I REGIONU

Decembar, 2025

Sufinansira
Evroska unija

COUNCIL OF EUROPE

Sufinansira i
implementira Vijeće Evrope

SMJERNICE O POSTUPANJU PO ZAHTJEVIMA ZA AZIL LGBTI OSOBA U BOSNI I HERCEGOVINI I REGIONU

Decembar, 2025

Ovaj dokument je pripremljen uz finansijsku podršku Evropske unije i Vijeća Evrope u okviru projekta „Ka jednakopravnoj, inkluzivnoj i tolerantnoj Bosni i Hercegovini“ koji se realizuje u okviru zajedničkog programa „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku“ i projekta Vijeća Evrope „Borba protiv diskriminacije, mržnje i rasizma u Bosni i Hercegovini“ koji se realizuje u okviru Akcionog plana Vijeća Evrope za Bosnu i Hercegovinu za period 2022-2025. Sadržaj dokumenta je isključiva odgovornost autora. Stavovi izneseni u izvještaju ne mogu se ni na koji način tumačiti kao zvanični stavovi Evropske unije ili Vijeća Evrope.

Reprodukcija odlomaka (do 500 riječi) je dozvoljena, osim u komercijalne svrhe, sve dok je očuvana cjelovitost teksta, ako se odlomak ne koristi van konteksta, ne daje nepotpune informacije ili na drugi način ne dovodi čitaoca u zabludu u smislu prirode, obima ili sadržaja teksta. Izvorni tekst uvijek mora biti citiran na sljedeći način: „© Vijeće Evrope, godina izdanja“. Sve ostale zahtjeve u vezi sa umnožavanjem/prevodom cijelog ili dijela dokumenta treba uputiti Odjelu za publikacije i vizualni identitet Vijeća Evrope (F-67075 Strasbourg Cedex ili na publishing@coe.int).

Svu ostalu korespondenciju u vezi sa ovim dokumentom treba uputiti Generalnoj direkciji za demokratiju/ Odjel Vijeća Evrope za borbu protiv diskriminacije, Avenue de l'Europe F-67075 Strasbourg Cedex, France, Tel. +33 (0)3 88 41 20 00 23, E-mail: Horizontal.Facility@coe.int

Autor: Vuk Raičević

Prelom i štampa: Grafika Šaran

Foto na naslovnoj: <https://lgbti.ba/lgbti-osobe-i-zivot-u-azilu-prisjecanja/>

© Vijeće Evrope, decembar 2025. Sva prava zadržana. Licencirano Evropskoj uniji pod uslovima.

**Ovaj dokument je pripremljen na inicijativu
Ministarstva sigurnosti
Bosne i Hercegovine**

Bosna i Hercegovina
Ministarstvo sigurnosti

Босна и Херцеговина
Министарство безбједности

SADRŽAJ

I UVOD	4
II LGBTI TERMINOLOGIJA	6
Osnovni termini	6
Srodni pojmovi	8
III GLAVNI RAZLOZI ZA PROGON LGBTI OSOBA U ZEMLJAMA PORIJEKLA	10
Kriminalizacija i pravni progon	10
Nasilje i krivična djela počinjena iz mržnje	10
Odbacivanje u porodici i zajednici	11
Nemogućnost pristupa zdravstvenoj zaštiti i uslugama	11
Gušenje slobode izražavanja i udruživanja	12
IV PRAVNI OKVIR VEZAN ZA MEĐUNARODNU ZAŠTITU LGBTI OSOBA	13
Konvencija Ujedinjenih nacija o statusu izbjeglica iz 1951.	13
Relevantni standardi Vijeća Evrope vezani za LGBTI tražitelje azila	17
CM/Rec(2010)5 – Preporuka Komiteta ministara državama članicama o mjerama za borbu protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta	17
Preporuka o opštoj politici br. 17 ECRI-a	18
CM/Rec(2025)7 – Preporuka Komiteta ministara Vijeća Evrope državama članicama o jednakim pravima interpolnih osoba	19
V DOMAĆE ZAKONODAVSTVO – ZAKON O AZILU BOSNE I HERCEGOVINE	21
VI PRINCIPI IZ YOGYAKARTE I PRINCIPI IZ YOGYAKARTE PLUS 10 (YP+10)	23
VII GLAVNI IZAZOVI SA KOJIMA SE LGBTI TRAŽITELJI AZILA SUOČAVAJU U ZEMLJAMA TRANZITA I ODREDIŠTA	27
VIII RELEVANTNA SUDSKA PRAKSA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA (ESLJP) I SUDA EVROPSKE UNIJE (SEU)	32
Evropski sud za ljudska prava (ESLJP)	32
Sud Evropske unije (SEU)	35
SPISAK LITERATURE	37
PRILOG – KLJUČNE NAPOMENE	39

I UVOD

U velikom broju zemalja u svijetu LGBTI osobe su izložene ozbiljnom kršenju ljudskih prava isključivo na osnovu svoje stvarne ili percipirane seksualne orijentacije, rodnog identiteta i/ili izražavanja i spolnih karakteristika (SOGIESC). Zbog ovakvog tretmana, koji se često ogleda kroz sistemski progon od strane različitih državnih i/ili nedržavnih aktera, javila se konkretna potreba za osiguravanjem pravnih puteva za njihovu zaštitu u međunarodnom pravnom okviru, a samim tim i u domaćim zakonima.

— Dokument pred vama predstavlja kratki vodič koji je prvenstveno namijenjen službenicima za azil koji postupaju po zahtjevima tražitelja azila u Bosni i Hercegovini i regionu, ali i svim profesionalcima koji rade u ovoj oblasti, kao što su advokati, prevodioci/tumači, socijalni radnici, psiholozi i drugi pružaoci usluga. Vodič podrazumijeva jasan i senzibilizovan pristup zasnovan na poštovanju ljudskih prava koji bi službenici za azil trebali primjenjivati u radu sa LGBTI podnosiocima zahtjeva i pruža savjete o načinu identifikacije i procjene zahtjeva za azil zasnovanih na SOGIESC-u i adekvatnog tretiranja specifičnih rizika ili potreba vezanih za zaštitu LGBTI osoba u kontekstu azila i prihvata te omogućava bolje razumijevanje potencijalnih zahtjeva za azil koje podnose LGBTI osobe. Vodič se nadovezuje na postojeće standarde i materijale Vijeća Evrope, Agencije Evropske unije za azil (EUAA), UNHCR-a i odgovarajućih OCD.

— Njegova glavna svrha je da služi kao operativni dokument za svakodnevnu upotrebu i lakše i brže razumijevanje položaja LGBTI tražitelja azila, s posebnim osvrtom na sljedeće:

- ▶ Razumijevanje LGBT terminologije, osnovnih termina, pratećih koncepata i njihovo adekvatno korištenje

- ▶ Razumijevanje glavnih razloga za progon LGBTI osoba u zemljama porijekla
- ▶ Pregled osnovnog pravnog okvira vezanog za međunarodnu zaštitu LGBTI osoba
- ▶ Glavni principi vezani za LGBTI i azil utvrđeni u Principima iz Yogyakarta plus 10
- ▶ Pregled glavnih izazova sa kojima se LGBTI tražitelji azila suočavaju u zemljama tranzita i odredišta
- ▶ Odgovarajuća sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP) i Suda Evropske unije (SEU)

II LGBTI TERMINOLOGIJA

Terminologija vezana za seksualnu orijentaciju, rodni identitet i/ili izražavanje i spolne karakteristike je dinamična i kulturološki specifična. Akronim LGBTI je skraćenica za lezbejke, gej, biseksualne, transrodne i interpolne osobe, što predstavlja spektar identiteta i iskustava. Simbol plus (+) predstavlja osobe sa različitim seksualnim orijentacijama, rodnim identitetima i/ili izražavanjem ili spolnim karakteristikama za koje se smatra da nisu u skladu s društvenim normama, a koje se ne identifikuju sa terminima lezbejke, gej, biseksualne, transrodne, interpolne ili queer osobe (LGBTI+). Postoji veliki broj ovih termina koji se mogu razlikovati u različitim kulturama, jezicima i demografskim grupama. Njihovo ispravno korištenje potiče inkluziju, smanjuje stigmatizaciju i promovise poštovanje u profesionalnim i društvenim kontekstima.

Osnovni termini

— **Lezbejka:** Termin koji se koristi za žene koje osjećaju emocionalnu, romantičnu i/ili seksualnu privlačnost prema drugim ženama. Neke nebinarne osobe se također mogu identifikovati sa ovim terminom. Lezbejka može imati bilo koji rodni izraz ili spolne karakteristike. Koristi se kao imenica.

— **Gej osoba:** Generički termin koji se koristi za osobe koje osjećaju emocionalnu, romantičnu i/ili seksualnu privlačnost prema osobama istog spola. Iako se češće koristi za muškarce, neke žene i nebinarne osobe se također mogu identifikovati kao gej osobe. Gej osoba može imati bilo koji rodni identitet, rodno izražavanje ili spolne karakteristike. Koristi se uz imenicu, npr. gej muškarac.

— **Biseksualna osoba:** Termin koji se koristi za osobe koje osjećaju emocionalnu, romantičnu i/ili seksualnu privlačnost prema osobama oba spola.

Biseksualnost ne mora nužno podrazumijevati da osobu podjednako privlače oba spola. Osobe koje posebno, ali ne i isključivo preferišu jedan spol, se često mogu identifikovati i kao biseksualne. Biseksualna osoba može imati bilo koji rodni identitet, rodni izraz ili spolne karakteristike. Koristi se uz imenicu, npr. biseksualna žena, biseksualni muškarac.

■ **Transrodna (Trans) osoba:** Odnosi se na osobe čiji rodni identitet nije u skladu sa spolom koji im je dodijeljen pri rođenju. Trans osobe se mogu identifikovati s rodnim identitetima kao što su muškarac, žena, transrodni muškarac, transrodna žena, transrodna osoba, nebinarna osoba ili sa širokim spektrom drugih termina koji se koriste u različitim jezicima i na različitim lokacijama. Dok neke transrodne osobe nastoje da izmijene svoje tijelo pomoću operacija ili hormona i/ili preduzimaju druge lične, društvene ili zakonske korake (proces tranzicije) kako bi svoje tijelo i rodnu prezentaciju uskladile sa svojim identitetom, kod drugih to nije slučaj. Transrodna osoba može imati bilo koji rodni izraz, seksualnu orijentaciju ili spolne karakteristike. Koristi se uz imenicu, npr. transrodni muškarac, trans osoba.

■ **Interspolna osoba:** Termin koji se odnosi na osobe rođene s fizičkim spolnim karakteristikama (kao što su spolna anatomija, reproduktivni organi, hormonski obrasci i/ili hromozomski obrasci) koje se ne uklapaju u tipične definicije za tijelo muškaraca i žena. Ove karakteristike mogu biti unutrašnje ili vanjske, mogu biti vidljive od rođenja ili se pojaviti u pubertetu ili ne moraju uopšte biti fizički vidljive. Postoji širok i raznolik spektar spolnih karakteristika kod interspolnih osoba. Interspolne osobe mogu ovaj termin koristiti na različite načine, na primjer „biti interspolan“ ili „imati interspolnu varijaciju“, ili mogu preferisati da uopšte ne koriste ovaj termin. Interspolna osoba može imati bilo koji rodni identitet, rodno izražavanje ili seksualnu orijentaciju. Koristi se uz imenicu, npr. interspolna osoba.

■ **Nebinarne osobe:** Termin koji se koristi za osobe čiji se rodni identitet ne poklapa sa binarnim kategorijama muškog i ženskog roda. Ovaj termin može obuhvatiti širok spektar rodni iskustava, uključujući osobe sa specifičnim rodnim identitetom koji nije isključivo ni muški ni ženski, osobe koje imaju dva ili više rodni identiteta (birodne, panrodne ili polirodne) i osobe

koje nemaju osjećaj rodnog identiteta (arodne). Nebinarne osobe mogu, ali ne moraju sebe opisivati kao transrodne, rodno-queer ili rodno-fluidne osobe (osobe čiji se rodni identitet mijenja s vremenom). Koristi se uz imenicu, npr. nebinarna omladina.

Srodni pojmovi

■ **Seksualna orijentacija:** Romantična, emocionalna i/ili fizička naklonost ili privlačnost prema osobama istog roda, različitog roda ili osobama sa više rodnihi identiteta. Pod tim se podrazumijeva heteroseksualnost, homoseksualnost, biseksualnost, panseksualnost, aseksualnost i širok spektar drugih izraza seksualne orijentacije. Svi imaju seksualnu orijentaciju. Korištenje termina kao što su „seksualna preferenca“ ili „način života“ za opisivanje nećijih osjećanja ili privlačnosti prema drugim osobama načelno se smatra uvredljivim.

■ **Rodni identitet:** Duboki subjektivni osjećaj pripadnosti muškom, ženskom rodu, oba roda, nijednom rodu ili drugom rodu. Načelno se definiše kao duboki subjektivni osjećaj i doživljaj vlastitog roda, koji može, ali ne mora odgovarati spolu dodijeljenom pri rođenju. Većina ljudi ima rodni identitet, koji je dio njihovog ukupnog identiteta. Koncepti rodnog identiteta se razlikuju u različitim dijelovima svijeta.

■ **Rodno izražavanje:** Način na koji osobe predstavljaju svoj identitet drugima svojim ponašanjem, izgledom, uključujući način oblačenja, govor i manire. Neki termini koji se koriste za izražavanje roda su muški, ženski i androgini. Kod većine ljudi rodno izražavanje je u skladu sa poimanjem koje naše društvo smatra prikladnim za njihov rod. Kod drugih to nije slučaj. Rodno izražavanje osobe može varirati i razlikuje se od njenog rodnog identiteta, seksualne orijentacije i spolnih karakteristika.

■ **SOGIESC:** Akronim za seksualnu orijentaciju, rodni identitet, rodno izražavanje i spolne karakteristike. Svi ljudi imaju seksualnu orijentaciju, rodni identitet, rodno izražavanje i spolne karakteristike, ali nisu svi meta stigmatizacije, diskriminacije ili zlostavljanja po osnovu toga.

■ **Queer:** Stari termin koji neki sada koriste kao krovni pojam za

seksualnu i rodnu različitost. Treba ga koristiti oprezno, pošto se u određenim kontekstima i dalje može doživljavati kao pogrdan.

■ **Aseksualna osoba:** Termin koji se koristi za osobe koje ne osjećaju seksualnu privlačnost. Neke aseksualne osobe osjećaju romantičnu ili emocionalnu privlačnost, a neke ne. One osobe koje osjećaju romantičnu privlačnost mogu u kombinaciji sa terminom aseksualna osoba koristiti i termine kao što su gej, biseksualna osoba, lezbejka, strejt i queer pri opisivanju orijentacije romantične privlačnosti koju osjećaju. Aseksualna osoba može imati bilo koji rodni identitet, rodno izražavanje ili spolne karakteristike. Koristi se uz imenicu, npr. aseksualna osoba.

Ključne napomene

Jezik vezan za LGBTI osobe se stalno razvija i preferisani termini variraju u zavisnosti od pojedinca i kulture. Određena terminologija zajednička za Evropu je nepoznata osobama koje dolaze iz različitih regija svijeta. Zastarjeli ili patološki izrazi kao što su „homoseksualac“, „hermafrodit“ ili „transseksualac“ ne bi trebali biti korišteni.

Osobi bi uvijek trebalo biti dopušteno da objasni svoj identitet i koristi samoidentifikaciju kao vodeći princip. Poštovanje upotrebe LGBTI terminologije je od suštinskog značaja u svakoj interakciji. Ona signalizuje priznanje ljudske raznolikosti i potvrđuje dostojanstvo svih pojedinaca. Štaviše, sprečava sekundarnu viktimizaciju i osigurava poštovanje i povjerenje prema dijeljenju ključnih informacija tokom postupka azila i srodnih procesa. Ovo je od najveće važnosti za sve stručnjake koji učestvuju u postupku po zahtjevu za azil kao što su prevodioci, zakonski staratelji i socijalni radnici, pravni zastupnici i pružaoci usluga zaštite mentalnog zdravlja i psihosocijalnih usluga.

Preporučena literatura:

- [United Nations Free & Equal Campaign. International LGBTI Terminology.](#)

III GLAVNI RAZLOZI ZA PROGON LGBTI OSOBA U ZEMLJAMA PORIJEKLA

LGBTI osobe su jedna od najugroženijih grupa u svijetu zbog uporne izloženosti pravnoj, društvenoj i kulturološkoj diskriminaciji te stigmatizaciji i distanciranju u društvu. Njihovi identiteti ili veze su u velikom broju zemalja predmet inkriminacije, stigmatizacije i nasilnog suzbijanja. Postupci vezani za odobravanje azila postaju sredstvo preživljavanja pošto pojedincima omogućavaju traženje međunarodne zaštite u okviru prava o zaštiti ljudskih prava i prava o izbjeglicama.

Glavni razlozi za progon LGBTI osoba u zemljama porijekla koji predstavljaju jasan čin progona obično su sljedeći:

Kriminalizacija i pravni progon

Istospolne veze i dalje predstavljaju krivično djelo u preko 60 zemalja u svijetu, a neke od zapriječenih kazni su kazna zatvora, tjelesno kažnjavanje ili čak smrtna kazna. Transrodne i interpolne osobe mogu se suočiti s prisilnim medicinskim intervencijama ili zakonskim nepriznavanjem roda.

Nasilje i krivična djela počinjena iz mržnje

LGBTI osobe su često meta fizičkog nasilja, seksualnog napastvovanja i „korektivnog“ silovanja. Postoje slučajevi gdje su državni akteri, uključujući policiju i bezbjednosne snage, počinio, a ne zaštitnici, pri čemu žrtve ostaju bez pravne zaštite. S druge strane, ima slučajeva gdje su počinio nasilja i krivičnih djela počinjenih iz mržnje nedržavni akteri, a državni organi ne

reaguju na počinjena krivična djela i praktično dozvoljavaju počiniocima nasilno ponašanje bez posljedica.

- ▶ To može stvoriti ambijent nekažnjivosti za počinioce i osjećaj straha i nesigurnosti zbog nepostojanja sigurnosti i zaštite kod osoba koje doživljavaju takvo nasilje.

Takvi scenariji su često prisutni u zemljama u kojima LGBTI identiteti nisu nužno kriminalizovani čime se stvara lažna slika da LGBTI osobe nisu izložene progonu. Nasilje i krivična djela počinjena iz mržnje mogu biti sistematski usmjereni na cjelokupnu LGBTI zajednicu ili na pojedince i grupe u okviru LGBTI zajednice, posebno one koji se bave aktivizmom i zaštitom ljudskih prava.

Odbacivanje u porodici i zajednici

Veliki broj LGBTI osoba se suočava sa izbacivanjem iz kuće, prisilnim brakom, konverzivnim terapijama ili prisilnim ućutkivanjem. Nasilje u porodici nad LGBTI osobama se često opravdava i ne procesuiru.

- ▶ Društvena stigma i odbacivanje u porodici mogu dovesti do beskućništva, izolacije i povećane podločnosti eksploataciji.

LGBTI osobe često nemaju nikakvu podršku porodice ili zajednice tokom kretanja i često su izložene velikom riziku da će se naći na meti drugih tražitelja azila ili osoba u pokretu. LGBTI osobe su, stoga, također izložene većem riziku da postanu žrtve krijumčarenja i/ili trgovine ljudima.

Nemogućnost pristupa zdravstvenoj zaštiti i uslugama

Diskriminacija u zdravstvenom sistemu može LGBTI osobama onemogućiti pristup osnovnoj ili rodno afirmativnoj zaštiti. Stigma povezana sa HIV-om posebno pogađa gej, biseksualnu i transrodnu populaciju. Transrodnim osobama mogu biti uskraćene sve usluge zdravstvene zaštite, a ako to i nije slučaj, postoji mogućnost da trans-specifične usluge nisu dostupne, što ih izlaže većem riziku od stigmatizacije i nasilja. Interspolne osobe su često odbačene, stigmatizirane i nemaju pristup adekvatnim uslugama zdravstvene zaštite, zbog čega se neki od njih mogu naći u situacijama opasnim po život.

Gušenje slobode izražavanja i udruživanja

LGBTI organizacije se često zabranjuju ili je njihovo osnivanje protivzakonito. Aktivisti se maltretiraju ili lišavaju slobode, a LGBTI skupovi nasilno prekidaju. Ovo uskraćivanje vidljivosti doprinosi sistemskoj marginalizaciji, većoj diskriminaciji, krivičnim djelima počinjenim iz mržnje i različitim vidovima nasilja.

Važno je obratiti pažnju na sljedeće:

- ✓ LGBTI tražitelji azila nisu homogena grupa.
- ✓ Iako mogu dijeliti slične rizike, njihovi zahtjevi za međunarodnu zaštitu su zasnovani na različitim iskustvima, narativima i profilima.
- ✓ Podnosioci zahtjeva također mogu biti u potrebi za međunarodnom zaštitom zbog rizika koji proizlaze iz njihovog imputiranog SOGIESC-a.
- ✓ Svaki slučaj sadrži specifičnosti i zahtijeva individualizovanu procjenu.
- ✓ Lista razloga za progon LGBTI osoba nije iscrpna.

Ključne napomene

LGBTI osobe često traže azil kako bi pobjegle od okruženja opasnog po život oblikovanog kriminalizacijom, nasiljem, odbacivanjem porodice/zajednice, uskraćivanjem osnovnih ljudskih prava kao što su sloboda izražavanja, pravo na poštovanje privatnog života ili pristup osnovnim uslugama. Često su izloženi sistemskoj isključenosti. Priznavanje takvih zahtjeva nije samo zakonska obaveza već i humanitarni imperativ, potvrđujući pravo svakog pojedinca da živi bez progona, straha ili diskriminacije.

Preporučena literatura:

- [ILGA World, 2020: State-Sponsored Homophobia Report](#)
- [OII Europe, 2023: Intersex refugees and asylum seekers toolkit](#)

IV PRAVNI OKVIR VEZAN ZA MEĐUNARODNU ZAŠTITU LGBTI OSOBA

LGBTI osobe koje traže utočište u Evropi se u suštini nalaze na presjeku dva okvira zaštite ljudskih prava: prava izbjeglica i prava LGBTI osoba.

Prava izbjeglica su čvrsto ustanovljena u međunarodnom pravu u oblasti ljudskih prava. Pravo na traženje azila priznato je u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima, a Konvencijom UN-a o izbjeglicama iz 1951. godine utvrđene su obaveze država prema izbjeglicama. Pored toga, Evropski sud za ljudska prava (ESLJP), Sud Evropske unije (SEU) i različita tijela UN-a prepoznali su seksualnu orijentaciju i rodni identitet kao temeljni element identiteta osobe koji mora biti zaštićen.

Konvencija Ujedinjenih nacija o statusu izbjeglica iz 1951.

Konvencija Ujedinjenih nacija o statusu izbjeglica iz 1951. godine (također poznata kao Konvencija UN-a o izbjeglicama ili Ženevska konvencija) usvojena je nakon Drugog svjetskog rata kao odgovor na hitnu potrebu za međunarodnim okvirom koji štiti osobe raseljene zbog progona i sukoba. Konvencijom je utvrđeno ko ispunjava uslove za odobravanje izbjegličkog statusa te je uveden temeljni princip zabrane prisilnog vraćanja (*non-refoulement*) kojim se zabranjuje vraćanje osoba u zemlje u kojima su im život i sloboda ozbiljno ugroženi. Konvencija je prvobitno bila namijenjena zaštiti evropskih izbjeglica raseljenih prije 1951. godine, ali je njen djelokrug proširen Protokolom iz 1967. godine kojim su ukinuta geografska i vremenska ograničenja i zagarantovana univerzalna zaštita. Konvencija i njen Protokol zajedno predstavljaju temelj međunarodnog prava u oblasti zaštite izbjeglica pošto definišu prava izbjeglica i obavezu država da garantuju njihovu sigurnost, dostojanstvo i ostvarivanje osnovnih prava kao što su pravo na rad, obrazovanje i pravnu zaštitu.

Definicija izbjeglice iz člana 1A stav (2) Konvencije sastoji se od pet elemenata koji moraju postojati u vrijeme donošenja odluke o zahtjevu za odobravanje izbjegličkog statusa. Ti elementi moraju biti zadovoljeni kumulativno.

- ▶ Naime, neophodno je da se **izbjeglica nalazi izvan zemlje porijekla**, tj. uobičajenog mjesta boravka, da ima **osnovan strah od progona**, da progon postoji po jednom od pet **zaštićenih osnova** (rasa, vjeroispovijest, nacionalnost, pripadnost određenoj društvenoj grupi i političko mišljenje) te da zemlja porijekla ili uobičajenog boravišta **ne može ili ne želi da pruži zaštitu**.
- ▶ Osnovanost straha od progona, na osnovu objektivnog elementa, mora se utvrđivati u svakom slučaju posebno.
- ▶ Pripadnost određenoj društvenoj grupi kao jedan od pet osnova pobrojanih u članu 1A stav (2) Konvencije podrazumijeva da osobe imaju neku zajedničku karakteristiku, koja je obično urođena, nepromjenjiva ili relevantna za identitet, svijest ili ostvarivanje ljudskih prava.
- ▶ Konvencija ne precizira „konačni spisak“ grupa koje se mogu smatrati određenom društvenom grupom u smislu člana 1A stav (2). Umjesto toga, pojam pripadnosti određenoj društvenoj grupi treba tumačiti na evolutivan način, u skladu sa različitom i promjenjivom prirodom grupa u različitim društvima i međunarodnim standardima zaštite ljudskih prava koji se još uvijek razvijaju.

Budući da su poštovanje temeljnih prava i princip nediskriminacije osnovni aspekti Konvencije i međunarodnog prava u oblasti zaštite izbjeglica, definicija izbjeglice se mora tumačiti i primjenjivati u skladu sa tim principima, uključujući zabranu diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta.

- ▶ Ako djela zlostavljanja i diskriminacije ostanu nekažnjena i/ili ako je pripadnost LGBTI zajednici kriminalizovana, te osobe mogu, ako podnesu zahtjev za azil po tim osnovama, potpadati pod definiciju izbjeglice iz Konvencije.
- ▶ Seksualna orijentacija i rodni identitet uključeni su pod pojam

„pripadnost određenoj društvenoj grupi“ iz definicije.

- ▶ Pored toga, osnove koje su navedene u definiciji izbjeglice iz Konvencije nisu međusobno isključive i mogu se preklapati.
- ▶ Kao takvo, kršenje društvenih ili vjerskih normi, uključujući izražavanje seksualne orijentacije ili identiteta, može se analizirati u smislu političkog mišljenja, vjeroispovijesti ili pripadnosti određenoj društvenoj grupi. Ovo mišljenje, vjerovanje ili pripadnost također mogu biti pripisani podnosiocu zahtjeva od strane državnog ili nedržavnog počinioca progona.

Seksualna orijentacija ili rodni identitet tražitelja azila mogu biti relevantni za zahtjev u slučaju kada se osoba boji progona zbog svoje stvarne ili percipirane seksualne orijentacije ili rodnog identiteta koji se ne uklapaju u preovlađujuće političke, kulturološke ili društvene norme. Definicija izbjeglice stoga bi se trebala primjenjivati na sve osobe bez razlike. Neke zemlje su odlučile da u definiciju izbjeglice u svom domaćem zakonodavstvu uključe i SOGIESC kao jedan od osnova:

- ▶ 38 država članica Vijeća Evrope priznaje seksualnu orijentaciju, 35 priznaje rodni identitet, 10 priznaje izražavanje roda, a 5 priznaje spolne karakteristike.

Opšte je prihvaćeno da se SOGIESC može posmatrati kao urođena ili nepromjenjiva karakteristika, odnosno kao karakteristika koja je toliko suštinska za ljudsko dostojanstvo da se osobe te orijentacije ne bi trebale primoravati da je se odreknu.

- ▶ Zahtijevanje od osobe da prikriva, na primjer, svoju seksualnu orijentaciju i da se time „odrekne“ tih karakteristika je u suprotnosti sa samim konceptom „određene društvene grupe“ kao jednog od zaštićenih osnova iz Konvencije.

Također, interspolne osobe mogu biti izložene progonu zbog nepoštovanja rodnihi normi te u takvim slučajevima mogu imati pravo na zaštitu prema Konvenciji.

Ključne napomene

Tumačenje Konvencije o izbjeglicama iz 1951. godine i relevantna praksa na međunarodnom i nacionalnom nivou jasno pokazuju da LGBTI osobe mogu biti priznate kao „određena društvena grupa“ prema definiciji izbjeglica iz Konvencije. Kao takve, LGBTI osobe imaju pravo na zaštitu prema Konvenciji. Međutim, bitno je da donosioci odluka budu posebno obučeni o ovim pitanjima i da zahtjeve na osnovu seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta procjenjuju na adekvatan, osjetljiv i prikladan način. Interspolne osobe također spadaju pod zaštitu ove Konvencije kao određena društvena grupa.

Preporučena literatura:

- [UNHCR Guidelines on International Protection No. 2: “Membership of a Particular Social group” within the context of Article 1A\(2\) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees](#)
- [UNHCR Guidelines on International Protection No. 9: Claims to Refugee Status based on Sexual Orientation and/or Gender Identity](#)
- [UNHCR, The protection of lesbian, gay, bisexual, transgender and intersex asylum-seekers and refugees, Discussion Paper, Prepared for a UNHCR Roundtable on Asylum-Seekers and Refugees Seeking Protection on Account of Their Sexual Orientation and Gender Identity, \(Geneva, 30 September – 1 October 2010\) Division of International Protection – \(Geneva, 22 September 2010\).](#)
- [UNHCR, 2021: Need to Know Guidance: Working with Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Intersex and Queer Persons in Forced Displacement](#)
- [Beogradski centar za ljudska prava, 2021: SEDAM DEцениJA PRAVNE ZAŠTITE IZBEGLICA: Zbornik radova povodom *sedamdeset godina od usvajanja Konvencije o statusu izbeglica*](#)

Relevantni standardi Vijeća Evrope vezani za LGBTI tražitelje azila

CM/Rec(2010)5 – Preporuka Komiteta ministara državama članicama o mjerama za borbu protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta

Države članice Vijeća Evrope dužne su poštovati princip zabrane prisilnog vraćanja i usvojiti mjere za zaštitu LGBTI tražitelja azila i osoba lišenih slobode od fizičkog i verbalnog nasilja.

Ovu sveobuhvatnu preporuku usvojio je Komitet ministara Vijeća Evrope 31. marta 2010. godine na 1081. sjednici zamjenika ministara. Iako nije pravno obavezujući za države članice Vijeća Evrope, ovaj dokument ima veliki uticaj na razvoj prava LGBTI osoba i postavljanje odgovarajućih standarda za njihovu zaštitu i ostvarivanje.

Prema ovoj preporuci treba voditi računa o sljedećem:

- ▶ Tamo gdje države članice imaju međunarodne obaveze u pogledu prava na azil, trebale bi uvažiti činjenicu da osnovani strah od progona zbog seksualne orijentacije ili rodnog identiteta može predstavljati valjan osnov za odobravanje izbjegličkog statusa i azila prema domaćem zakonu.
- ▶ Države članice bi trebale posebno voditi računa da se tražitelji azila ne šalju u zemlju gdje će im život ili sloboda biti ugroženi ili gdje postoji opasnost da će biti izloženi mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju zbog svoje seksualne orijentacije ili rodnog identiteta.
- ▶ Tražitelji azila bi trebali biti zaštićeni od bilo kakve diskriminatorne politike ili prakse na osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta; naročito je potrebno preduzeti odgovarajuće mjere radi sprečavanja rizika od fizičkog nasilja, uključujući seksualno zlostavljanje, verbalnu agresiju ili druge vidove uznemiravanja tražitelja azila koji su lišeni slobode i omogućiti im pristup informacijama koje se relevantne za situaciju u kojoj se nalaze.

Preporuka o opštoj politici br. 17 ECRI-a

Preporuka o opštoj politici br. 17, koju je 28. juna 2023. godine usvojila Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI), odnosi se na sprečavanje i suzbijanje nasilja i diskriminacije LGBTI osoba. U njoj se, između ostalog, preporučuje sljedeće u vezi s pravom na azil:

- ▶ Države članice bi trebale garantovati da, prema domaćim propisima o azilu, LGBTI osobe, koje imaju osnovan strah od progona ili zlostavljanja zbog svoje stvarne ili percipirane seksualne orijentacije, rodnog identiteta ili spolnih karakteristika, mogu zatražiti i, kada je to primjereno nakon individualizovane procjene rizika, dobiti status izbjeglice.
- ▶ Države članice ne bi trebale odbijati zahtjev za azil na osnovu toga što bi LGBTI osobe, u slučaju vraćanja u zemlju porijekla, mogle izbjeći progon ili zlostavljanje prikrivanjem svoje seksualne orijentacije, rodnog identiteta ili spolnih karakteristika; nadalje, trebalo bi im pružiti odgovarajuću podršku u postupku traženja azila, a organi bi trebali osigurati odgovarajuću obuku javnih službenika zaduženih za obradu i odlučivanje po zahtjevima za azil.
- ▶ Države članice bi trebale garantovati da LGBTI osobe dobiju odgovarajuću podršku u postupku traženja azila i da ne budu predmet neprikladnih ili uvredljivih procjena vjerodostojnosti koje narušavaju njihovo dostojanstvo, predstavljaju diskriminaciju ili ih izlažu ponižavajućem postupanju. Tu, između ostalog, spada psihijatrijsko testiranje; seksualizovano ili stereotipno ispitivanje; traženje ili prihvatanje eksplicitnog materijala kojim se dokazuje da je osoba LGBTI; ili donošenje nesrazmjernih zaključaka na osnovu činjenice da podnositelj zahtjeva nije odmah naveo LGBTI-fobičnu motivaciju za njegov progon ili zlostavljanje;
- ▶ Države članice bi trebale osigurati obuku za javne službenike koji obrađuju ili odlučuju o zahtjevima za azil kako bi bili kulturološki i stručno osposobljeni za rad sa LGBTI osobama bez stereotipnih pretpostavki;

- ▶ Države članice bi trebale garantovati da, dok čekaju rješavanje zahtjeva za azil, LGBTI osobe imaju odgovarajući smještaj koji je siguran i u kojem neće doživljavati diskriminaciju od strane organa ili drugih korisnika smještaja.
- ▶ Države bi trebale, u što većoj mogućoj mjeri, poštovati rodni identitet, uključujući izražavanje rodnog identiteta, osoba koje traže azil, na primjer kroz osiguravanje odgovarajuće zdravstvene zaštite, smještaja i ličnih dokumenata.

CM/Rec(2025)7 – Preporuka Komiteta ministara Vijeća Evrope državama članicama o jednakim pravima interpolnih osoba

Komitet ministara je usvojio sljedeću preporuku Vijeća ministara 7. oktobra 2025. na 1539. sjednici zamjenika ministara. Ona je ključna za unapređenje prava interpolnih osoba u državama članicama Vijeća Evrope, a u njoj su date i sljedeće preporuke u vezi sa pravom na azil:

- ▶ Države članice bi, u skladu sa svojim međunarodnim obavezama, trebale garantovati da se osnovani strah od progona po osnovu spolnih karakteristika u domaćem zakonodavstvu smatra valjanim razlogom za podnošenje zahtjeva za azil i odobravanje izbjegličkog statusa. Tamo gdje izraz „spolne karakteristike“ nije eksplicitno naveden u okviru osnova za traženje azila, države članice bi trebale osigurati da interpolne osobe budu zaštićene prema postojećim osnovama.
- ▶ Države članice bi trebale voditi računa da se interpolne osobe koje podnesu zahtjev za azil ne šalju u zemlju gdje postoji stvarna opasnost da će biti izloženi mučenju ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju zbog svojih spolnih karakteristika ili gdje će im biti ugrožen život, tjelesni integritet ili sloboda.
- ▶ Treba preduzeti odgovarajuće mjere u cilju sprečavanja rizika od fizičkog nasilja, uključujući seksualno zlostavljanje, verbalnu agresiju ili druge vidove uznemiravanja interpolnih osoba koje podnose

zahtjev za azil, a posebno onih koji žive u kolektivnom smještaju i onih koji su lišeni slobode, kao i u cilju pružanja informacija koje su relevantne za situaciju u kojoj se nalaze te zdravstvene zaštite koja odgovara njihovim potrebama.

Ključne napomene

Relevantni standardi Vijeća Evrope sugerišu da bi države članice Vijeća Evrope trebale uvažiti činjenicu da osnovani strah od progona zbog SOGIESC-a može predstavljati valjan osnov za davanje izbjegličkog statusa i azila prema domaćem zakonu. Nadalje, LGBTI osobe bi trebale dobiti odgovarajuću podršku u postupku azila i trebale bi biti zaštićene od bilo kakvih diskriminatornih ili štetnih politika ili praksi. Države članice bi trebale osigurati obuku za javne službenike koji obrađuju ili odlučuju o zahtjevima za azil kako bi bili osposobljeni za rad sa LGBTI osobama.

Preporučena literatura:

- [CM/Rec\(2010\)5 - Preporuka Komiteta ministara državama članicama o mjerama za borbu protiv diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta](#)
- [Preporuka o opštoj politici br.17 ECRI-a](#)
- [CM/Rec\(2025\)7 - Preporuka Komiteta ministara Vijeća Evrope državama članicama o jednakim pravima interspolnih osoba](#)
- [Combating discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity in Council of Europe Member States: CDDH Report on the implementation of Recommendation CM/Rec\(2010\)5 of the Committee of Ministers to member States on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity \[usvojio CDDH at its 92nd meeting \(26–29 November 2019\)\]](#)

V DOMAĆE ZAKONODAVSTVO – ZAKON O AZILU BOSNE I HERCEGOVINE

Zakon o azilu Bosne i Hercegovine usvojen je 2016. godine. Ovim zakonom propisuju se: organi nadležni za njegovo provođenje, principi, uslovi i postupak za odobravanje izbjegličkog statusa, statusa supsidijarne zaštite, prestanak i ukidanje izbjegličkog statusa i statusa supsidijarne zaštite, privremena zaštita, identifikacioni dokumenti, prava i obaveze tražitelja azila, izbjeglica i stranaca pod supsidijarnom zaštitom, kao i druga pitanja iz oblasti azila u Bosni i Hercegovini.

■ Prema članu 2 ovog zakona određena društvena grupa je grupa lica koja dijele zajedničku karakteristiku, a da to nije rizik od proganjanja, ili koja njihovo društvo percipira kao posebnu grupu. Karakteristika često može biti urođena, nepromjenjiva ili na drugi način fundamentalna za ljudsko dostojanstvo, svijest ili uživanje ljudskog prava.

■ Prema članu 6 ovog zakona stranac neće biti prisilno udaljen ili vraćen u zemlju gdje bi mu život ili sloboda bili ugroženi zbog njegove rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj grupi ili zbog političkog mišljenja. Stranac neće biti prisilno udaljen ili vraćen u zemlju u kojoj nije zaštićen od slanja na takvu teritoriju.

■ Prema članu 19 ovog zakona izbjeglički status biće odobren strancu koji se zbog osnovanog straha od progona zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj grupi ili političkog mišljenja nalazi izvan zemlje svog državljanstva, a ne može ili se zbog takvog straha ne želi staviti pod zaštitu te zemlje, kao i licu bez državljanstva koje se nalazi izvan zemlje

svog prethodnog uobičajenog mjesta boravka, a ne može se ili se, zbog takvog straha, ne želi vratiti u tu državu.

■ Prema članu 22 ovog zakona supsidijarna zaštita odobrava se strancu koji ne ispunjava uslove za odobrenje statusa izbjeglice iz člana 19 ovog zakona ako postoje ozbiljni razlozi za vjerovanje da će se povratkom u zemlju porijekla ili zemlju uobičajenog mjesta boravka suočiti sa stvarnim rizikom od teške povrede ljudskih prava i osnovnih sloboda. Teškom povredom u smislu ovog člana smatra se smrtna kazna ili pogubljenje, mučenje, nehumano ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje, ozbiljna ili individualna prijetnja životu ili fizičkom integritetu civila zbog općeg nasilja u situacijama međunarodnog ili unutrašnjeg oružanog sukoba.

Ključne napomene

Premda seksualna orijentacija, rodni identitet i spolne karakteristike nisu posebno spomenuti, relevantne članove Zakona o azilu Bosne i Hercegovine vezane za osnovani strah od progona zbog pripadnosti određenoj društvenoj grupi treba tumačiti na isti način kao Konvenciju UN-a o izbjeglicama iz 1951. po pitanju priznavanja LGBTI osoba kao „određene društvene grupe“ u skladu sa prihvaćenim međunarodnim i evropskim standardima. Kao takve, LGBTI osobe bi trebale imati pravo na zaštitu prema Zakonu o azilu Bosne i Hercegovine.

Preporučena literatura:

- [Zakon o azilu Bosne i Hercegovine](#)

VI PRINCIPI IZ YOGYAKARTE I PRINCIPI IZ YOGYAKARTE PLUS 10 (YP+10)

Kao odgovor na dokumentovane obrasce zlostavljanja, grupa uglednih međunarodnih eksperata za ljudska prava se 2006. godine sastala u Yogyakarti, Indonezija, kako bi definisala skup međunarodnih principa vezanih za seksualnu orijentaciju i rodni identitet. Tako su nastali Principi iz Yogyakarte: univerzalni vodič za ljudska prava koji potvrđuje obavezujuće međunarodne pravne standarde kojih se sve države moraju pridržavati. Ovi principi obećavaju drugačiju budućnost u kojoj svi ljudi rođeni slobodni i jednaki u dostojanstvu i pravima mogu ostvariti to dragocjeno pravo dobijeno po rođenju.

Dodatni principi i obaveze država u pogledu primjene međunarodnog prava u oblasti ljudskih prava u vezi sa seksualnom orijentacijom, rodnim identitetom, rodnim izražavanjem i spolnim karakteristikama kao dopuna Principima iz Yogyakarte - YP plus 10, usvojeni su 10. novembra 2017. godine kao dopuna Principima iz Yogyakarte. Dokument YP plus 10 nastao je kao kombinacija razvoja međunarodnog prava u oblasti ljudskih prava i novih saznanja o povredama prava koje ljudi trpe po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta te priznavanja različitih i interseksionalnih osnova izražavanja roda i spolnih karakteristika.

Jedan od principa utvrđenih u okviru Principa iz Yogyakarte vezan je za pravo na traženje azila (Princip br. 23). Princip br. 23 podrazumijeva jasan i senzibilizovan pristup zasnovan na poštovanju ljudskih prava koji bi službenici za azil trebali primjenjivati u radu sa LGBTI podnositeljima zahtjeva i pruža informacije o

načinu identifikacije i razmatranja zahtjeva za azil zasnovanih na SOGIESC-u i adekvatnog tretiranja specifičnih rizika ili potrebe za zaštitom LGBTI osoba u kontekstu azila i prihvata. U skladu sa Principom br. 23 države moraju:

- ▶ Osigurati da osnovan strah od progona na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta, rodnog izražavanja ili spolnih karakteristika bude prihvaćen kao osnova za odobravanje izbjegličkog statusa, uključujući i slučajeve kada su seksualna orijentacija, rodni identitet, rodno izražavanje ili spolne karakteristike inkriminirani i kada takvi zakoni, direktno ili indirektno, stvaraju ili doprinose opresivnom ambijentu netrpeljivosti i klimi diskriminacije i nasilja;
- ▶ Osigurati da osobe koje traže azil budu zaštićene od nasilja, diskriminacije i nanošenja druge štete zbog seksualne orijentacije, rodnog identiteta, rodnog izražavanja ili spolnih karakteristika, uključujući i tokom odlučivanja o njihovim zahtjevima i u uslovima smještaja;
- ▶ Osigurati da ničiji zahtjev za azil ne bude odbijen na osnovu toga što osoba može prikriti ili promijeniti svoju seksualnu orijentaciju, rodni identitet, rodno izražavanje ili spolne karakteristike kako bi izbjegla progon;
- ▶ Prihvatiti samoidentifikaciju osobe koja traži azil na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta, rodnog izražavanja ili spolnih karakteristika kao polaznu tačku za razmatranje njenog zahtjeva za azil;
- ▶ Osigurati da se zahtjev za azil ne odbija zato što osoba nije navela svoju seksualnu orijentaciju, rodni identitet, rodno izražavanje ili spolne karakteristike prvom prilikom kada je to mogla;
- ▶ Osigurati senzitivne i kulturološki prikladne smjernice i obuku o seksualnoj orijentaciji, rodnom identitetu, rodnom izražavanju i spolnim karakteristikama za aktere koji učestvuju u postupku utvrđivanja izbjegličkog statusa i upravljanju uslovima prihvata;
- ▶ Osigurati poštovanje dostojanstva i privatnosti osoba koje traže azil u svakom trenutku, uključujući i tako što će se informacije o

seksualnoj orijentaciji, rodnom identitetu, rodnom izražavanju i spolnim karakteristikama osobe evidentirati isključivo tamo gdje je to propisano zakonom, opravdano, neophodno i srazmjerno potrebama, pohranjivati na siguran način te tako što će se zabraniti davanje tih informacija bilo kome osim osobi koja je direktno uključena u postupak utvrđivanja izbjegličkog statusa;

- ▶ Pripremiti i primijeniti smjernice o procjeni vjerodostojnosti u vezi sa utvrđivanjem seksualne orijentacije, rodnog identiteta, rodnog izražavanja i spolnih karakteristika osoba koje traže azil te osigurati da se te procjene provode na objektivan i osjetljiv način bez stereotipa i kulturoloških predrasuda;
- ▶ Osigurati da se neprimjereno, invazivno, nepotrebno ili prisilno medicinsko ili psihološko testiranje ili dokazi ne koriste za procjenu samoizjašnjene seksualne orijentacije, rodnog identiteta, rodnog izražavanja ili spolnih karakteristika osobe koja traži azil;
- ▶ Omogućiti korištenje usluga zdravstvene zaštite i savjetovanja prilagođenih potrebama tražitelja azila uz prepoznavanje eventualnih specifičnih potreba vezanih za seksualnu orijentaciju, rodni identitet, rodno izražavanje ili spolne karakteristike, uključujući i one vezane za reproduktivno zdravlje, informacije i terapiju HIV-a, hormonalnu ili drugu terapiju te rodno afirmativnu terapiju;
- ▶ Osigurati da se izbjegava pritvaranje tražitelja azila te da se tome pribjegava samo u krajnjem slučaju i da pritvor traje što kraće;
- ▶ Osigurati da smještaj u pritvoru, ako se koristi, ne doprinosi daljoj marginalizaciji po osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta, rodnog izražavanja ili spolnih karakteristika te da osobe ne budu izložene nasilju, diskriminaciji ili nanošenju druge štete;
- ▶ Osigurati da se samica ne koristi kao vid upravljanja ili zaštite osoba koje su u riziku od diskriminacije, nasilja ili nanošenja druge štete na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta, rodnog izražavanja ili spolnih karakteristika, a u slučaju nemogućnosti pružanja efektivne zaštite, tražitelje azila pustiti iz pritvora ili ih uputiti na alternativne mjere.

Ključne napomene

Princip br. 23 iz Principa iz Yogyakarta treba shvatiti kao senzibilizovan pristup zasnovan na poštovanju ljudskih prava i smjernice stručnjaka koji rade na zaštiti prava LGBTI osoba koje bi službenici za azil trebali primjenjivati prilikom rješavanja zahtjeva za azil LGBTI osoba i za bolje razumijevanje kršenja prava ove grupe.

Preporučena literatura:

- [Principi iz Yogyakarta i Principi iz Yogyakarta plus 10 \(YP+10\)](#)

VII GLAVNI IZAZOVI SA KOJIMA SE LGBTI TRAŽITELJI AZILA SUOČAVAJU U ZEMLJAMA TRANZITA I ODREDIŠTA

Glavne manjkavosti u pružanju usluga LGBTI osobama vezane su za zdravstvenu zaštitu, smještaj, zapošljavanje, socijalnu inkluziju, fizičku sigurnost, kao i različite druge usluge vezane za integraciju. Transrodne i rodno različite osobe su posebno ugrožene i imaju akutnu potrebu za podrškom i zaštitom. Usluge zdravstvene zaštite za transrodne osobe, kao što su hormonska terapija ili redovni specijalistički zdravstveni pregledi, su naročito problematične pošto su ključne za njihovo zdravlje i dobrobit.

- ▶ LGBTI tražitelji azila se mogu suočiti sa višestrukim vidovima diskriminacije ili marginalizacije i po osnovu toga što su stranci i po osnovu pripadnosti LGBTI populaciji.
- ▶ Društva u zemljama tranzita ili odredišta također mogu biti neprijateljski nastrojena prema LGBTI osobama zbog stereotipnih percepcija o tome kako LGBTI osobe izgledaju ili se ponašaju. Stereotipi o tome kako bi se LGBTI osoba trebala ponašati dovode do kulturološkog nepovjerenja ako se oni ne ispune i mogu rezultirati odbijanjem zahtjeva u postupku azila.
- ▶ Čak i LGBTI grupe ili članovi zajednice u zemlji odredišta ili tranzita mogu biti diskriminatorni ili isključivi prema LGBTI tražiteljima azila zbog njihove različitosti (na primjer, imovinske ili kulturološke).

Članovi lokalne LGBTI zajednice mogu pokazati manjak razumijevanja i diskriminatorno ponašanje prema LGBTI tražiteljima azila.

- ▶ S druge strane, donosioci odluka često lokalne LGBTI zajednice i organizacije civilnog društva ne posmatraju kao značajan faktor koji može doprinijeti boljem razumijevanju potreba LGBTI tražitelja azila. LGBTI tražitelji azila mogu također zazirati od diskriminatornog ili zlostavljачkog tretmana od strane pružalaca usluga ili grupa i iz tog razloga izbjegavati traženje pomoći. Također, iz sličnih razloga mogu izbjegavati interakciju sa pripadnicima svoje etničke zajednice.
- ▶ Pored izbjegavanja da se izjasne kao LGBTI, LGBTI osobe često izbjegavaju da se obrate pružaocima usluga za LGBTI osobe ili da prisustvuju skupovima LGBTI zajednice iz straha od odbacivanja u svojoj migrantskoj zajednici.

Dominantna kultura na Zapadnom Balkanu je uglavnom negostoljubiva prema LGBTI osobama, što odražava široko rasprostranjene predrasude i ograničeno razumijevanje LGBTI problematike. Mnogi u regiji pogrešno smatraju LGBTI tražitelje azila ekonomskim izbjeglicama, a ne osobama koje bježe od progona pa LGBTI osobe često gube nadu u integraciju ili se osjećaju razočarano zato što se stvarnost ne poklapa sa njihovim očekivanjima.

- ▶ LGBTI osobe koje otvoreno govore o svom identitetu suočavaju se sa izazovima u brojnim područjima života, uključujući pronalaženje posla i smještaja, zbog diskriminatornih stavova koji odražavaju percepciju opšte populacije prema lokalnim LGBTI osobama. Zabilježeno je da su ove poteškoće posebno akutne kada je riječ o transrodnim i rodno različitim osobama. Rizici od diskriminacije vezani za LGBTI osobe mogu također biti praćeni rizicima po ličnu sigurnost zbog drugih faktora kao što su rod, starosna dob i porodični odnosi. Strahovi vezani za ličnu sigurnost mogu također navesti LGBTI izbjeglice da izbjegavaju ili napuštaju prihvatne i azilantske centre ili privatni smještaj, što im otežava pristup osnovnoj pomoći i uslugama.
- ▶ Izvan specijalizovanog smještaja, LGBTI tražitelji azila mogu imati poteškoća sa pronalaženjem mjesta za život pošto ih stanodavci

često diskriminišu zbog pravnog statusa ili ličnih razloga pa postoji mogućnost da neće uspjeti pronaći alternativni smještaj. Sistematski pristup osiguravanju sigurnog smještaja za LGBTI tražitelje azila stoga je i dalje od presudnog značaja.

Može se dogoditi da LGBTI osobe nisu upoznate sa posebnim uslugama koje im stoje na raspolaganju, naročito ako se kod pružalaca usluga nisu izjasnili kao LGBTI. Isti slučaj je i sa zaštitom po osnovu progona LGBTI osoba, raspoloživošću usluga i podrške, kao i postojanjem i prirodom lokalne LGBTI zajednice i društvenim stavovima prema LGBTI osobama i problematici.

- ▶ Može se dogoditi da LGBTI izbjeglice ne razumiju informacije koje su im dostupne zato što nisu upoznate sa zapadnom terminologijom koja se koristiti u vezi sa LGBTI problematikom pa te informacije ne mogu povezati sa vlastitim potrebama. To uključuje činjenicu da mogu dobiti međunarodnu zaštitu samo na osnovu progona zbog njihovog LGBTI identiteta u zemljama tranzita, kao što su Bosna i Hercegovina i regija Zapadnog Balkana.

LGBTI osobe su naročito podložne krijumčarenju i trgovini ljudima.

- ▶ Mjere za suzbijanje trgovine ljudima stoga moraju bolje odgovoriti na potrebe i ranjivosti LGBTI stranaca i žrtava trgovine ljudima, uključujući posvećivanje posebne pažnje LGBTI tražiteljima azila kao potencijalnim žrtvama ovih krivičnih djela.

Kao rezultat toga, zahtjevi LGBTI tražitelja azila uglavnom predstavljaju izazov za one koji su zaduženi za njihovo preispitivanje. Suština zahtjeva često se odnosi na područja života podnosilaca koja se smatraju osjetljivim i intimnim po prirodi. Podnositelji zahtjeva na osnovu SOGIESC-a mogu se naći u situaciji ranjivosti koja iziskuje posebne procesne garancije kako bi se omogućilo pravično preispitivanje njihovih zahtjeva. Aspekti poput pretpostavki, stereotipa, traume, nepovjerenja i straha mogu uticati na to kako podnositelj zahtjeva predstavlja činjenice ili kako ih nadležni organi razumiju.

Nadležni organi bi posebno trebali obratiti pažnju na sljedeće:

- ✓ Relevantni međunarodni standardi i smjernice namijenjene organima u vezi sa procjenom vjerodostojnosti zahtjeva za azil na osnovu SOGIESC-a;
- ✓ Jezičke razlike i nerazumijevanje i nepoklapanja koja mogu postojati između terminologije koju koristi tražitelj azila i postojeće LGBTI terminologije u zemlji odredišta ili tranzita
- ✓ Adekvatno korištenje informacija o zemlji porijekla (COI) ili drugih dokaza koji su ključni za adekvatnu procjenu zahtjeva za azil zasnovanih na SOGIESC-u;
- ✓ Relevantni izvještaji međunarodnih i domaćih organizacija civilnog društva koje rade u oblasti zaštite prava LGBTI osoba (uključujući ILGA World, TGEU, OII Europe i druge);
- ✓ Individualna procjena rizika i potreba vezanih za zaštitu LGBTI tražitelja azila, uz posebno posvećivanje pažnje sigurnom smještaju, sprečavanju diskriminacije i stigmatizacije te rizicima vezanim za trgovinu ljudima;
- ✓ Pravilna primjena posebnih procesnih garancija kako bi se omogućilo pravično preispitivanje zahtjeva zasnovanih na SOGIESC-u;
- ✓ Procjena pristupa relevantnim i namjenskim uslugama specifičnim za SOGIESC;
- ✓ Opšti uvid u individualni kontekst svakog zahtjeva za azil zasnovanog na SOGIESC-u, a naročito u vezi sa elementom neizjašnjavanja ili naknadnog izjašnjavanja o SOGIESC identitetu.

Ključne napomene

LGBTI tražitelji azila se mogu suočiti sa velikim preprekama vezanim za zdravstvenu zaštitu, smještaj, zapošljavanje i socijalnu inkluziju što ih čini izrazito ranjivim – posebno transrodne i rodno različite osobe. Mogu biti izloženi složenoj diskriminaciji često nailazeći na netrpeljivost, stereotipe i nepovjerenje u društvu zemlje domaćina, kod pružalaca usluga pa čak i kod lokalnih LGBTI zajednica. U regijama poput Zapadnog Balkana, ograničeno razumijevanje i predrasude dovode do socijalne isključenosti, nesigurnih životnih uslova i razočarenja.

Mnogi i dalje nisu svjesni mogućnosti dobijanja međunarodne zaštite na osnovu progona zbog LGBTI identiteta i raspoloživih usluga uslijed straha, nepovjerenja ili nepoznate terminologije, dok njihov povećani rizik od eksploatacije i trgovine ljudima naglašava hitnu potrebu za inkluzivnim i zaštitnim sistemima podrške. U ovim slučajevima su posebno potrebni značajni napor u izgradnji atmosfere povjerenja tokom cijelog postupka azila.

Preporučena literatura:

- [Ortrun Merkle, Talitha Dubow, Vuk Raičević, 2022: *Towards inclusion of LGBTI+ refugees in service provision in the Western Balkans*, published by Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit \(GIZ\) GmbH](#)
- [EUAA Practical Guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics - Cross-cutting elements](#)
- [EUAA Practical Guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics - Examination procedure](#)
- [EUAA Practical Guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics - Reception](#)

VIII RELEVANTNA SUDSKA PRAKSA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA (ESLJP) I SUDA EVROPSKE UNIJE (SEU)

Evropski sud za ljudska prava (ESLJP)

Evropska konvencija o ljudskim pravima (Konvencija) se obično doživljava kao živi instrument koji se treba tumačiti u svjetlu savremenih uslova. Ova konstatacija je naročito relevantna u kontekstu predstavljeni LGBTI osoba gdje se sudska praksa ESLJP-a kontinuirano razvija tokom godina. LGBTI osobe su pokretale postupke pred ESLJP-om na osnovu različitih članova Konvencije i dale ESLJP-u priliku da razvije značajan korpus sudske prakse kojim se utvrđuje priroda i opseg njihovih prava iz Konvencije, kao i dužnosti domaćih organa u tom pogledu.

Za LGBTI tražitelje azila posebno su relevantni sljedeći predmeti:

- ▶ U predmetu *I.K. protiv Švicarske*, 2017, ESLJP je protumačio da LGBTI osoba, koja je pod rizikom od progona (što predstavlja postupanje suprotno članovima 2 ili 3 Konvencije) zbog svoje seksualne orijentacije ili rodnog identiteta, ne smije biti vraćena u zemlju porijekla. Sud je zaključio da seksualna orijentacija predstavlja temeljni dio identiteta osobe te da niko ne smije biti prisiljen da prikriva svoju seksualnu orijentaciju da bi izbjegao progon.

- ▶ *B i C protiv Švicarske*, 2020, koji se odnosio na slučaj gej muškarca (u istospolnoj vezi) koji se žalio na odluku o deportaciji u zemlju (Gambija) u kojoj bi bio izložen riziku od zlostavljanja zbog svoje seksualne orijentacije. Potvrđujući presudu u predmetu *I.K. protiv Švicarske*, 2017, a u skladu sa sudskom praksom Suda Evropske unije (SEU) i stavom Visokog komesarijata Ujedinjenih nacija za izbjeglice (UNHCR), ESLJP je smatrao da bi seksualna orijentacija prvog podnositelja pritužbe, čija istinitost nije osporavana, mogla naknadno biti otkrivena u Gambiji ako bi on bio tamo protjeran. ESLJP je zaključio, po prvi put, da bi vraćanje podnositelja pritužbe u neevropsku državu gdje bi bili izloženi riziku od zlostavljanja zbog svoje seksualne orijentacije predstavljalo kršenje člana 3 Konvencije. Konkretno, Sud je zaključio da domaći sudovi, koji su zauzeli stav da seksualna orijentacija prvog podnositelja predstavke vjerovatno ne bi privukla pažnju organa ili drugih osoba u Gambiji, nisu izvršili procjenu raspoloživosti državne zaštite od zlostavljanja od strane nedržavnih aktera te da nisu na zadovoljavajući način procijenili rizike od zlostavljanja kojem bi prvi podnositelj predstavke kao gej muškarac mogao biti izložen u Gambiji.
- ▶ U predmetu *O.M. protiv Mađarske*, 2016, koji je preispitivan prema članu 5 stav 1 tačka (b), organi su propustili da provedu individualizovanu procjenu ili da uzmu u obzir ugroženost podnositelja predstavke u pritvorskoj ustanovi kada su mu odredili pritvor bez analize stepena sigurnosti ili nesigurnosti ugroženih osoba – na primjer, LGBT osoba kao što je podnositelj predstavke – u pritvoru među ostalim pritvorenicima. Prema tome, odluke domaćih organa, koje nisu bile zasnovane na odgovarajućoj analizi individualne situacije podnositelja predstavke koji je spadao u ugroženu grupu zbog svoje pripadnosti seksualnoj manjini u Iranu, su doprinijele zaključku Suda da je pritvor podnositelja predstavke u ovom predmetu graničio sa proizvoljnošću te da je u suprotnosti sa članom 5 Konvencije.

Kod procjene zahtjeva za azil zasnovanih, između ostalog, na SOGIESC-u u vidu treba imati sljedeće:

- ▶ Prema ESLJP-u, u skladu sa članom 3 Konvencije, rizik od zlostavljanja u zemlji odredišta, koji može proizilaziti od državnih ili nedržavnih aktera (uključujući članove porodice) mora biti „stvaran“.
- ▶ Procjena postojanja stvarnog rizika mora biti usmjerena na predvidljive posljedice protjerivanja podnositelja zahtjeva u zemlju odredišta u svjetlu opšte situacije u toj zemlji i njegovih ličnih okolnosti.
- ▶ U kontekstu zlostavljanja od strane državnih organa zbog zakonodavstva koje inkriminiše i kažnjava homoseksualnost, da bi se taj rizik smatrao stvarnim predmetni zakoni moraju biti u aktivnoj primjeni. ESLJP će također od migranta koji podnosi predstavku tražiti da dokaže postojanje konkretnih okolnosti zbog kojih bi on lično bio u opasnosti od zlostavljanja. Te konkretne okolnosti se mogu dokazati na osnovu informacija o ranijem zlostavljanju u zemlji odredišta (po mogućnosti potkrijepljeno medicinskim dokazima), na osnovu prethodno odobrenog izbjegličkog statusa u stranim državama ili na osnovu procjene UNCHR-a, a također i na osnovu dokaza o postojećem sistematskom progonu osoba u sličnoj situaciji.
- ▶ U slučajevima kada osoba tvrdi da pripada grupi koja je sistematski izložena praksi zlostavljanja zaštita iz člana 3 postaje primjenjiva kada predmetna osoba dokaže da postoje ozbiljni razlozi za vjerovanje u postojanje takve prakse i u njegovu pripadnost predmetnoj grupi. Sud u tom slučaju neće insistirati na tome da osoba mora dokazati postojanje drugih posebnih karakteristika ako bi se time zaštita iz člana 3 svela na prividnu zaštitu. To se utvrđuje u svjetlu iskaza podnositelja predstave i informacija o stanju u zemlji odredišta po pitanju predmetne grupe. Kao što je prethodno pomenuto, progon mogu vršiti i nedržavni organi, i to ne samo članovi porodice.
- ▶ Što se tiče tereta dokazivanja u predmetima protjerivanja koji potpadaju pod član 3 gdje rizik proizilazi od nedržavnih aktera: teret dokazivanja je na podnositelju predstave kada je riječ o njegovim

ličnim okolnostima (u ovom kontekstu seksualna orijentacija ili rodni identitet), dok je na organima da preispitaju opšte stanje u zemlji porijekla, uključujući raspoloživost državne zaštite od zlostavljanja od strane nedržavnih aktera.

■ Zbog posebne situacije u kojoj se tražitelji azila obično nalaze, često je potrebno vjerovati im na riječ prilikom procjene vjerodostojnosti njihovih iskaza i dokumenata kojima ih potkrepljuju. Međutim, ako su predočene informacije koje ozbiljno dovode u pitanje vjerodostojnost podnesaka tražitelja azila, osoba mora dati zadovoljavajuće obrazloženje za navodne netačnosti u tim podnescima. Čak i ako se tvrdnje tražitelja azila o nekim detaljima čine neuvjerljivim, ESLJP je, na primjer u predmetu *J.K. i drugi protiv Švedske*, 2016, (koji se nije ticao LGBTI osobe), zaključio da to ne umanjuje nužno njihovu vjerodostojnost u cjelini.

■ ESLJP je svjestan činjenice da kod podnošenja zahtjeva za azil na osnovu seksualne orijentacije može biti teško utvrditi precizne činjenice, kao i da bi, u skladu sa smjernicama UNHCR-a, domaći organi trebali procjenu vjerodostojnosti provoditi na individualizovan i osjetljiv način. Na primjer, u predmetu *I.K. protiv Švicarske*, 2017, ESLJP je uzeo u obzir činjenicu da je, imajući u vidu njegovo izjašnjenje o seksualnosti, podnositelju predstavke ponuđena mogućnost da razgovor s njim obave muškarci.

Sud Evropske unije (SEU)

U presudi u predmetu C-148/13 (A, B i C) (50), SEU je konstatovao sljedeće:

- Seksualna samoidentifikacija nije odlučujuća. Izjašnjenje o seksualnoj orijentaciji stoga „predstavlja, s obzirom na konkretni kontekst u kojem su zahtjevi za azil podneseni, samo polaznu tačku u postupku procjene činjenica i okolnosti“. Korištenje dokaza koji prikazuju seksualne ili intimne aktivnosti ili korištenje stereotipnih procjena kod zahtjeva zasnovanih na SOGIESC-u (uključujući medicinska testiranja, kao što je falometrijsko testiranje, i objašnjavanje seksualnih praksi) je zabranjeno. Ti dokazi narušavaju dostojanstvo i privatnost podnositelja zahtjeva na osnovu člana 1 i 7 Povelje EU. Odgođeno izjašnjavanje

o seksualnosti ne bi, kao takvo, trebalo tumačiti kao otežavajuću okolnost koja podriva vjerodostojnost podnositelja zahtjeva.

Ključne napomene

Na osnovu sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP) i Suda Evropske unije (SEU), državne vlasti moraju osigurati da se zahtjevi za azil LGBTI osoba procjenjuju individualno, osjetljivo i bez diskriminacije. Vlasti su obavezne da spriječe prisilno vraćanje, što znači da nijedan LGBTI tražitelj azila ne bi trebao biti vraćen u zemlju u kojoj se suočava sa stvarnim rizikom od progona ili zlostavljanja, bilo od strane državnih ili nedržavnih aktera. Vlasti također moraju temeljito procijeniti opštu situaciju u zemlji porijekla, dostupnost državne zaštite i lične okolnosti podnosioca zahtjeva, dajući prednost sumnji da je sposobnost podnosioca zahtjeva da podnese vjerodostojne dokaze ograničena. Upotreba stereotipa, invazivnog testiranja ili zahtjeva za dokazom o intimnim ili seksualnim aktivnostima u procjeni seksualne orijentacije ili rodnog identiteta je strogo zabranjena. Također, vlasti moraju prepoznati da odgođeno otkrivanje nečije seksualnosti ne bi trebalo naštetiti kredibilitetu, jer strah i trauma često utiču na to kada i kako pojedinci otkrivaju takve informacije. U svim slučajevima, procedure i odluke o prihvatu moraju odražavati povećanu ranjivost LGBTI tražitelja azila, osiguravajući njihovu sigurnost, dostojanstvo i potpunu zaštitu prema pravu o zaštiti ljudskih prava.

Preporučena literatura:

- [Guide on the case-law of the European Convention on Human Rights: Rights of LGBTI persons](#)
- [PREDMET ESLJP-a B i C protiv ŠVICARSKE](#)
- [PREDMET ESLJP-a I.K. protiv ŠVICARSKE](#)
- [PREDMET ESLJP-a O.M. protiv MAĐARSKE](#)

SPISAK LITERATURE

1. [United Nations Free & Equal Campaign. International LGBTI Terminology.](#)
2. [ILGA World, 2020: State-Sponsored Homophobia Report](#)
3. [OII Europe, 2023: Intersex refugees and asylum seekers toolkit](#)
4. [UNHCR Guidelines on International Protection No. 2: "Membership of a Particular Social group" within the context of Article 1A\(2\) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees](#)
5. [UNHCR Guidelines on International Protection No. 9: Claims to Refugee Status based on Sexual Orientation and/or Gender Identity](#)
6. [UNHCR, The protection of lesbian, gay, bisexual, transgender and intersex asylum-seekers and refugees, Discussion Paper, Prepared for a UNHCR Roundtable on Asylum-Seekers and Refugees Seeking Protection on Account of Their Sexual Orientation and Gender Identity, \(Geneva, 30 September – 1 October 2010\) Division of International Protection – \(Geneva, 22 September 2010\).](#)
7. [UNHCR, 2021: Need to Know Guidance: Working with Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Intersex and Queer Persons in Forced Displacement](#)
8. [Beogradski centar za ljudska prava, 2021: SEDAM DECENIJA PRAVNE ZAŠTITE IZBEGLICA: Zbirka radova povodom sedamdeset godina od usvajanja Konvencije o statusu izbeglica](#)
9. [CM/Rec\(2010\)5 – Preporuka Komiteta ministara državama članicama o mjerama za borbu protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta](#)

10. [ECRI General Policy Recommendation No.17](#)
11. [CM/Rec\(2025\)7 - Preporuka Komiteta ministara Vijeća Evrope državama članicama o jednakim pravima interspolnih osoba](#)
12. [Combating discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity in Council of Europe Member States: CDDH Report on the implementation of Recommendation CM/Rec\(2010\)5 of the Committee of Ministers to member States on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity \[adopted by the CDDH at its 92nd meeting \(26–29 November 2019\)\]](#)
13. [Zakon o azilu Bosne i Hercegovine](#)
14. [Principi iz Yogyakarta i Principi iz Yogyakarta plus 10 \(YP+10\)](#)
15. [Ortrun Merkle, Talitha Dubow, Vuk Raičević, 2022: *Towards inclusion of LGBTI+ refugees in service provision in the Western Balkans*, published by Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit \(GIZ\) GmbH](#)
16. [EUAA Practical Guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics - Cross-cutting elements](#)
17. [EUAA Practical Guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics - Examination procedure](#)
18. [EUAA Practical Guide on applicants with diverse sexual orientations, gender identities, gender expressions and sex characteristics - Reception](#)
19. [Guide on the case-law of the European Convention on Human Rights: Rights of LGBTI persons](#)
20. [PREDMET ESLJP-a B i C protiv ŠVICARSKE](#)
21. [PREDMET ESLJP-a I.K. protiv ŠVICARSKE](#)
22. [PREDMET ESLJP-a O.M. protiv MAĐARSKE](#)

PRILOG – KLJUČNE NAPOMENE

- ▶ Jezik vezan za LGBTI osobe se stalno razvija i preferisani termini variraju ovisno o pojedincu i kulturi. Određena terminologija zajednička za Evropu je nepoznata osobama koje dolaze iz različitih regija svijeta. Zastarjeli ili patološki izrazi kao što su „homoseksualac“, „hermafrodit“ ili „transseksualac“ ne bi trebali biti korišteni.
- ▶ Osobi bi uvijek trebalo biti dopušteno da objasni svoj identitet i koristi samoidentifikaciju kao vodeći princip. Poštovanje upotrebe LGBTI terminologije je od suštinskog značaja u svakoj interakciji. Ona signalizuje priznanje ljudske raznolikosti i potvrđuje dostojanstvo svih pojedinaca. Štaviše, sprečava sekundarnu viktimizaciju i osigurava poštovanje i povjerenje prema dijeljenju ključnih informacija tokom postupka azila i srodnih procesa.
- ▶ LGBTI osobe često traže azil kako bi pobjegle od okruženja opasnog po život oblikovanog kriminalizacijom, nasiljem, odbacivanjem porodice/zajednice, uskraćivanjem osnovnih ljudskih prava kao što su sloboda izražavanja, pravo na poštovanje privatnog života ili pristup osnovnim uslugama. Često su izloženi sistemskoj isključenosti. Priznavanje takvih zahtjeva nije samo zakonska obaveza već i humanitarni imperativ, potvrđujući pravo svakog pojedinca da živi bez progona, straha ili diskriminacije.
- ▶ Tumačenje Konvencije o izbjeglicama iz 1951. godine i relevantna praksa na međunarodnom i nacionalnom nivou jasno pokazuju da LGBTI osobe mogu biti priznate kao „određena društvena grupa“ prema definiciji izbjeglica iz Konvencije. Kao takve, LGBTI osobe imaju pravo na zaštitu prema Konvenciji. Međutim, bitno je da donosioci odluka budu posebno obučeni o ovim pitanjima i da zahtjeve na

osnovu seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta procjenjuju na adekvatan, osjetljiv i prikladan način. Interspolne osobe također spadaju pod zaštitu ove Konvencije kao određena društvena grupa.

- ▶ Relevantni standardi Vijeća Evrope jasno sugerišu da bi države članice Vijeća Evrope trebale uvažiti činjenicu da osnovani strah od progona zasnovan na SOGIESC-a može predstavljati valjan osnov za odobravanje izbjegličkog statusa i azila prema domaćem zakonu. Nadalje, LGBTI osobe bi trebale dobiti odgovarajuću podršku u postupku azila i trebale bi biti zaštićene od bilo kakvih diskriminatornih ili štetnih politika ili praksi. Države članice bi trebale osigurati obuku za javne službenike koji obrađuju ili odlučuju o zahtjevima za azil kako bi bili osposobljeni za rad sa LGBTI osobama.
- ▶ Premda seksualna orijentacija, rodni identitet i spolne karakteristike nisu posebno spomenuti, relevantne članove Zakona o azilu Bosne i Hercegovine vezane za osnovani strah od progona zbog pripadnosti određenoj društvenoj grupi treba tumačiti na isti način kao Konvenciju UN-a o izbjeglicama iz 1951. po pitanju priznavanja LGBTI osoba kao „određene društvene grupe“ u skladu sa prihvaćenim međunarodnim i evropskim standardima. Kao takve, LGBTI osobe bi trebale imati pravo na zaštitu prema Zakonu o azilu Bosne i Hercegovine.
- ▶ Princip br. 23 iz Principa iz Yogyakarta te treba shvatiti kao senzibilizovan pristup zasnovan na poštovanju ljudskih prava i smjernice stručnjaka koji rade na zaštiti prava LGBTI osoba koje bi službenici za azil trebali primjenjivati prilikom rješavanja zahtjeva za azil LGBTI osoba i za bolje razumijevanje kršenja prava ove grupe.
- ▶ LGBTI tražitelji azila se mogu suočiti sa velikim preprekama vezanim za zdravstvenu zaštitu, smještaj, zapošljavanje i socijalnu inkluziju što ih čini izrazito ranjivim – posebno transrodne i rodno različite osobe. Mogu biti izloženi složenoj diskriminaciji često nailazeći na netrpeljivost, stereotipe i nepovjerenje u društvu zemlje domaćina, kod pružalaca usluga pa čak i kod lokalnih LGBTI zajednica. U regijama poput Zapadnog Balkana, ograničeno razumijevanje i predrasude dovode do socijalne isključenosti, nesigurnih životnih uslova i razočarenja.

- ▶ Mnogi i dalje nisu svjesni mogućnosti dobijanja međunarodne zaštite na osnovu progona zbog LGBTI identiteta i raspoloživih usluga uslijed straha, nepovjerenja ili nepoznate terminologije, dok njihov povećani rizik od eksploatacije i trgovine ljudima naglašava hitnu potrebu za inkluzivnim i zaštitnim sistemima podrške. U ovim slučajevima su posebno potrebni značajni naponi u izgradnji atmosfere povjerenja tokom cijelog postupka azila.
- ▶ Na osnovu sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP) i Suda Evropske unije (SEU), državne vlasti moraju osigurati da se zahtjevi za azil LGBTI osoba procjenjuju individualno, osjetljivo i bez diskriminacije. Vlasti su obavezne da spriječe prisilno vraćanje, što znači da nijedan LGBTI tražitelj azila ne bi trebao biti vraćen u zemlju u kojoj se suočava sa stvarnim rizikom od progona ili zlostavljanja, bilo od strane državnih ili nedržavnih aktera. Vlasti također moraju temeljito procijeniti opštu situaciju u zemlji porijekla, dostupnost državne zaštite i lične okolnosti podnosioca zahtjeva, dajući prednost sumnji da je sposobnost podnosioca zahtjeva da podnese vjerodostojne dokaze ograničena. Upotreba stereotipa, invazivnog testiranja ili zahtjeva za dokazom o intimnim ili seksualnim aktivnostima u procjeni seksualne orijentacije ili rodnog identiteta je strogo zabranjena. Također, vlasti moraju prepoznati da odgođeno otkrivanje nečije seksualnosti ne bi trebalo naštetiti kredibilitetu, jer strah i trauma često utiču na to kada i kako pojedinci otkrivaju takve informacije. U svim slučajevima, procedure i odluke o prihvatu moraju odražavati povećanu ranjivost LGBTI tražitelja azila, osiguravajući njihovu sigurnost, dostojanstvo i potpunu zaštitu prema pravu o zaštiti ljudskih prava.

Ovaj dokument je pripremljen uz finansijsku podršku Evropske unije i Vijeća Evrope u okviru projekta „Ka jednakopravnoj, inkluzivnoj i tolerantnoj Bosni i Hercegovini“ koji se realizuje u okviru zajedničkog programa „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku“ i projekta Vijeća Evrope „Borba protiv diskriminacije, mržnje i rasizma u Bosni i Hercegovini“ koji se realizuje u okviru Akcionog plana Vijeća Evrope za Bosnu i Hercegovinu za period 2022-2025. Sadržaj dokumenta je isključiva odgovornost autora. Stavovi izneseni u izvještaju ne mogu se ni na koji način tumačiti kao zvanični stavovi Evropske unije ili Vijeća Evrope.

Zemlje članice Evropske unije su odlučile da udruže svoja znanja, resurse i sudbine. Zajedno su izgradile stabilno okruženje, demokratiju i održivi razvoj zadržavajući kulturnu raznolikost, toleranciju i individualne slobode. Evropska unija je posvećena dijeljenju svojih dostignuća i vrijednosti sa zemljama i narodima van svojih granica.

www.europa.eu

Sufinansira
Evropska unija

EUROPEAN UNION

Vijeće Evrope je vodeća organizacija za zaštitu ljudskih prava na kontinentu. Broji 46 država članica, uključujući sve države članice Evropske unije. Sve države članice Vijeća Evrope potpisnice su Evropske konvencije o ljudskim pravima, međunarodnog ugovora koji ima za cilj zaštitu ljudskih prava, demokratije i vladavine prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda primjenu Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Sufinansira i
implementira Vijeće
Evrope